

V. МОВА СУЧАСНИХ ЗМІ

УДК 811.161.2'23'27:004.77]:303.62-057.87

DOI 10.31652/2521-1307-2023-37-111-119

ВЕРБАЛЬНІ ВИЯВИ АГРЕСІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ (НА МАТЕРІАЛІ АНКЕТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЖУРНАЛІСТИКА»)

Віталій Гандзюк

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Україна, м. Вінниця, вул. Острозького, 32
e-mail: v.o.handziuk@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4312-6848

Ніна Кухар

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Україна, м. Вінниця, вул. Острозького, 32
e-mail: gulevich.nina68@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9293-6804

У статті розглянуто проблеми вербальної агресії в соціальних мережах; на матеріалі анонімного анкетування студентів спеціальності «Журналістика» визначено рівень обізнаності здобувачів вищої освіти щодо мовленнєвої агресії у віртуальному просторі, а також досліджено варіації її проявів: висміювання (глузування), неповажні коментарі, погрози (залякування).

Ключові слова: мовленнєва агресія, конфліктна комунікація, здобувачі освіти спеціальності «Журналістика», висміювання (глузування), неповажні коментарі, погрози (залякування).

VERBAL MANIFESTATIONS OF AGGRESSION IN SOCIAL NETWORKS (BASED ON THE QUESTIONNAIRE MATERIALS OF HIGHER EDUCATION STUDENTS MAJORING IN "JOURNALISM")

Vitaliy Gandziuk

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Ostrozkooho Str., 32, Vinnitsia, Ukraine
e-mail: v.o.handziuk@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4312-6848

Nina Kukhar

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Ostrozkooho Str., 32, Vinnitsia, Ukraine

e-mail: gulevich.nina68@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9293-6804

Introduction. *In modern linguistics, research into various manifestations of verbal aggression has intensified, particularly in social networks. The priority of the state policy of Ukraine is to ensure the protection of life and health, including mental health, of participants in the educational environment, therefore, in the process of working with students of higher education, the question of the nature of aggression, its forms, ways of spreading and prevention inevitably arises.*

Purpose. *The article analyzes the phenomenon of verbal aggression as a form of conflictogenic speech behavior in social networks; based on the material of an anonymous survey of students majoring in "Journalism", the level of awareness of students of higher education regarding verbal aggression in the virtual space was determined, and the linguistic means of implementing aggression in the form of ridicule (mockery), disrespectful comments, threats (intimidation) were characterized.*

Methods. *The main method of research is an anonymous questionnaire of students, the questions of the questionnaire are aimed at determining the linguistic means of aggression in social networks.*

Results. *The results of the anonymous survey of students majoring in "Journalism" regarding the manifestations of verbal aggression in the virtual space show that only 55 % of respondents are informed about verbal violence in social networks, 27 % of survey participants recognized themselves as the object of bullying. When answering other questions of the questionnaire, students testified to more cases of verbal aggression towards themselves, including verbal insults, mockery, intimidation, etc.*

Originality. *The relevance of our investigation is due to the strengthening of the processes of speech aggression in general and the insufficiency of studying the problem of verbal violence in the virtual communicative space, in particular, among students.*

Conclusion. *The results of the anonymous survey of students of higher education majoring in "Journalism" regarding verbal aggression as a form of conflict-causing speech behavior in social networks indicate the need to strengthen work with future media professionals to develop their ability to recognize manifestations of violence and adequately respond to them. In general, we note significant gaps in the knowledge of students of higher education of the speciality "Journalism" regarding verbal aggression - 45% of respondents do not have information about verbal violence in the virtual space. Questionnaire participants singled out the following hierarchy of forms of verbal aggression: disrespectful comments, ridicule (taunting), threats (intimidation), they primarily related to the appearance, behavior, and style of clothing of communicators; language means of aggression are defined as insulting statements, absent vocabulary, jokes (mostly without specification).*

Keywords: *verbal aggression, conflict communication, students of the speciality "Journalism", ridicule (taunting), disrespectful comments, threats (intimidation).*

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, посилені загальною цифровізацією, використанням інформаційно-комунікаційних технологій, зростанням впливу засобів масової інформації, спричинили перехід до нової наукової парадигми в гуманітаристиці.

Концепція інформаційного суспільства, зініційована соціологами, активно поширюється на суміжні галузі, зокрема й лінгвістику. У сучасному комунікативно-віртуальному світі інформаційний простір має потоковий формат: динамічні, відносно незалежні одиниці інформації вільно добираються і комбінуються. Аналізуючи проблеми віртуального спілкування, В. Аксьонова зауважує, що «з комунікативної культури суспільства витісняються історично сформовані форми спілкування. В інформаційному суспільстві відбувається перехід до нової систем самоідентифікації, що дозволяє вільно моделювати своє «Я» з багатоманітних інформаційних ресурсів...» [1, с. 9]. Науковці визнають потужний вплив соціальних мереж на всі суспільні процеси, вказуючи, що можливість створювати власний інформаційний продукт і поширювати його зумовлює потребу визначення векторів та наслідків цього впливу, передовсім негативних. Одним із них є вербальна агресія, зростання проявів якої пов'язують з екстралінгвальними чинниками, анонімністю та динамічністю віртуального спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складну природу мовленнєвої агресії активно досліджують насамперед психологи, акцентуючи на патернах поведінки агресора та жертви; соціологи, які зосереджені на окресленні умов комфортного спілкування у віртуальному світі; фахівці з кібербезпеки визначають маркери вербальної агресії для встановлення алгоритмів їх виявлення та блокування. У мовознавчому науковому дискурсі мовленнєву агресію розглядають як форму конфліктогенної комунікативної поведінки (А. Ішмуратов, В. Сліпецька, І. Фролова, Л. Швелідзе). Психолінгвістичні напрями досліджень нової комунікативної реальності зорієнтовані на визначення причин та виявів мови ворожнечі загалом, вербальних образ та вербальної агресії як її проявів (В. Чекштуріна, Т. Ісакова, Г. Прищепя). Т. Ісакова визначає мову ворожнечі як частину «ширшого і складнішого феномена – комунікації, заснованої на упередженнях і дискримінації. Це комунікація, що ґрунтується на стереотипних когнітивних схемах, негативних установках (упередженнях) і дискримінаційних інтенціях щодо будь-яких груп людей або окремих індивідуумів як членів цих груп» [10, с. 92]. Аналізуючи вербальну агресію під час спілкування в соціальних мережах з погляду актуалізації етнічних стереотипів, Н. Кондратенко зауважує: «Віртуальна реальність для окремих користувачів соціальних мереж є більш реальною, ніж об'єктивна реальність. Відповідно і форми комунікативної взаємодії, що мають місце в реальному спілкуванні, використовуються в соцмережах. При цьому мовці, стримувані в реальності етичними або соціальними обмеженнями, через певний ступінь анонімності і свободи у віртуальному просторі висловлюються набагато відвертіше, не дбаючи про наслідки своїх вербальних дій» [12, с. 227]. В. Чекштуріна досліджує мову ворожнечі з позицій соціокомунікаційного підходу і резюмує, що саме у віртуальному спілкуванні «людина відкрито починає висловлювати своє ставлення до інших, часто не бажаючи знаходити порозуміння, а, навпаки, використовує мову ворожнечі для піднесення своєї унікальності й належності до «правильнішої групи» [22, с. 287]. Н. Волошинович, характеризуючи деструктивні комунікативні наміри у формі мовленнєвої агресії, наголошує, що віртуальне спілкування з порушенням етики мережевої взаємодії використовується персоніфікованими учасниками, зацікавленими в більшій упізнаваності, публічності або епатажі, а також у процесі анонімної взаємодії користувачів, яка здійснюється без можливості ідентифікації з реальним суб'єктом віртуального спілкування, щоб контролювати життя інших людей, маніпулювати настроями й поведінкою, задовольняти власні бажання [4, с. 32].

Окреслюючи основні напрями аналізу мовленнєвої агресії, наголосимо, що це явище наразі не має чіткої і загально визнаної дефініції, дослідники використовують термінологічні дублети *вербальна / мовна / мовленнєва агресія, віртуальна агресія, віртуальне / кіберцькування, кібербулінг*. Л. Летюча потрактує вербальну агресію у віртуальному просторі як «негативне ставлення до віртуального співрозмовника, виражене засобами мови; текст, перенасичений негативною інформацією, що йде врозріз із загальноприйнятими уявленнями про етику міжособистісної комунікації». [15, с. 64].

В інформаційному суспільстві прояви мовленнєвої агресії особливо відчують працівники медіа: активізувалися випадки цькування і погроз на адресу журналістів, залякування, провокування, приниження, психологічний тиск. За результатами анонімного опитування, проведеного ГО «Інститут масової інформації», 88% українських медійників відчували інтернет-тиск; 87% тих, хто зазнав мовленнєвої агресії в соціальних мережах, пов'язують її з професійною діяльністю [2]. Аналізуючи причини зростання вербальної агресії в українському медіапросторі, Н. Єльнікова зазначає, що політична, економічна, культурна нестабільність сучасного суспільства призводить до зниження загального рівня розвитку людської культури, збільшення коментаторів із низьким рівнем грамотності. Війна в Україні стала каталізатором для прояву мовленнєвої агресії навіть серед тих людей, які ніколи не поводити себе агресивно [8, с. 116].

Актуальність дослідження. Посилення процесів мовленнєвої агресії загалом та недостатність вивчення проблеми вербального насильства у віртуальному комунікативному просторі, зокрема медійному середовищі, зумовлює актуальність нашої розвідки.

Мета статті – на матеріалі анонімного анкетування студентів спеціальності «Журналістика» дослідити стан обізнаності здобувачів вищої освіти – майбутніх працівників медіа – щодо мовленнєвої агресії в соціальних мережах, схарактеризувати варіації її проявів: висміювання (глузування), неповажні коментарі, погрози (залякування).

Основний виклад. У дослідженні взяли участь здобувачі ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Журналістика» факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Усього – 58 респондентів. Термін анкетування – 4–6 листопада 2023 року.

Перше запитання анкети – «*Чи маєте Ви інформацію про кіберцькування*» – передбачало відповідь «так»/«ні» для виявлення обізнаності майбутніх журналістів щодо агресії у віртуальному просторі. 55 % респондентів (32 здобувачі освіти) поінформовані про вербальну форму насильства в соціальних мережах, 3 % (2 особи) мають часткові відомості про мовленнєву агресію, 41 % (24 особи) взагалі не знають про це явище. Уважаємо такий результат незадовільним, ураховуючи зростання виявів мовленнєвої агресії та загалом кібербулінгу в медійному середовищі. Маємо на увазі випадки кіберцькування медійників Катерини Сергацкової, Наталі Коржицької, обговорювані в професійній спільноті впродовж останнього року, публікації в пресі, інтернет-виданнях, відеосюжети в електронних медіа, месенджерах WhatsApp, Telegram, Viber, де промовистими є навіть заголовки повідомлень: «Діти онлайн: як уберегти від кібербулінгу», «10 фактів, які підлітки хочуть знати про кібербулінг», «Про булінг у шкільному середовищі та протидію булінгу в лиці», «Майже третина українських підлітків були жертвами кібербулінгу – ЮНІСЕФ», «Дослідження PISA-2022: як булінг впливає на успішність учнів» тощо.

27 % (16 майбутніх медійників) відчували кіберцькування щодо себе, 65 % (38 осіб) заперечують вияви мовленнєвої агресії, 6 % (4 студенти) мають сумніви, аргументуючи їх тим, що контент, який вони продукують, не є популярним серед користувачів мережі.

Зауважимо, що, за результатами попереднього анкетування, лише 15 % учасників (здобувачі філологічної освіти), відповідаючи на друге запитання («*Чи відчували Ви кіберцькування щодо себе?*»), визнали себе об'єктом мовленнєвої агресії [13, с. 102]. До того ж, кіберцькування виявляється в різних формах: «На мінімальному полюсі ... перебувають жарти, які навіть неможливо розпізнати як булінг. Вони можуть перерости в загрозливішу форму, а можуть залишитися невдалим жартом. На іншому ж, радикальному полюсі – психологічний віртуальний терор завдає непоправної шкоди, нищить здоров'я жертви, призводить до суїцидів і смерті» [17, с. 15].

Майбутні медійники мають володіти вичерпною інформацією про засоби мовленнєвої агресії, відомо, що ними активно послуговуються в сучасних ЗМІ, зокрема для забезпечення уваги до відповідного інформаційного контенту, употужнення емоційного впливу на читача / слухача / глядача. У журналістських публікаціях використовують тактику активної прямої агресії (погрози, образи, звинувачення, прокляття, висловлювання, які знижують статус опонента) і активної непрямой агресії (насмішка, іронія, докір, обурення, ущипливі слова). Крім того, мовленнєва агресія в медіатекстах – це передусім засіб маніпулювання свідомістю громадян, за допомогою якого ЗМІ можуть спричинити, підтримати або підсилити негативне ставлення аудиторії до конкретної особи, групи, об'єкта тощо [6, с. 156].

52 % (30 осіб) учасників дослідження стверджують, що отримували словесні образи в соціальних мережах. Важливо, що за результатами нашого попереднього анкетування здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, словесні образи отримували 27, 4 % респондентів. Майбутні медійники конкретизували випадки мовленнєвої агресії ⁶: «*Це були частіш за все необґрунтовані висловлювання щодо зовнішності або характеру*», «*Прикметники, що описують різного виду непривабливість, нецензурна лексика*», «*Дура, негарна, тупа, шльондра і тому подібне*», «*Стосовно професійної діяльності*», «*Так, щодо висвітлення особистої думки*», «*Неприємні слова*», «*Прийиження моєї гідності*», «*В грубій формі обзивали мене*», «*Ці люди здебільшого використовували вульгарну лайку*».

Відповіді на запитання «*Яких сфер стосувалися ці образи (зовнішність, стиль одягу, поведінка, релігія тощо)?*» виявили такі особливості мовленнєвої агресії в соціальних мережах: найчастіше образи стосуються зовнішності – у цьому переконані 45 % (26 осіб) опитуваних, поведінки – 7 % (4) та поглядів – 3 % (2).

Наступні запитання анкети зорієнтовані на виявлення варіацій мовленнєвої агресії – висміювання (глузування), неповажні коментарі, погрози (залякування). 35 % (20 осіб) учасників опитування стикалися з випадками висміювання та глузування, зокрема плітки та недоречні коментарі в спілкуванні, образливі жарти в агресивній формі та вживання лайки: «*У грубій словесній формі, іноді присутня була лайка, нецензурна форма*», «*У грубій формі або видаючи образу за жарти; у вигляді жарту, глузувань або навіть і в агресивній формі*», «*Так, це були більше плітки або недоречні коментарі в спілкуванні*».

Позитивну відповідь на питання «*Чи траплялися у Вашому інтернет-спілкуванні неповажні коментарі?*» надали 55 % респондентів (32 особи). Мовними засобами реалізації агресії тут майбутні медійники визнали нецензурну лексику, образливі слова щодо зовнішності, часто висміювання, образи сім'ї, провокативні репліки щодо російсько-української війни, написані російською мовою. Зауважимо, що дослідження вербальної агресії в умовах реалій воєнного часу, зокрема особливості її реалізації в ЗМІ, переконують: використання різних способів мовної агресії в медіа негативно впливає на мовний смак і

⁶ Усі приклади подаємо зі збереженням авторської орфографії та пунктуації.

стратегії мовної поведінки особистості. Маркерами вербальної агресії на лексичному рівні науковці визначають нецензурну лексику, фамільярні звертання; на граматичному рівні – дієслівні форми 2-ої особи однини, слова з негативно оцінними суфіксами, спонукальні речення і риторичні запитання тощо [5, с. 23].

Значно менше у 27 % (16 осіб) усе ж траплялися випадки словесних погроз і залякувань в інтернет-спілкуванні, зокрема, *погрози самогубством, фізичною розправою, лайкою, загрозою життю*. Проте можемо констатувати зростання цього показника порівняно з попереднім анкетуванням: погроз і залякування як форм мовленнєвої агресії зазнали лише 16,4 % респондентів (здобувачі вищої освіти педагогічних спеціальностей).

Останнє запитання анкети стосувалося реакцій майбутніх медійників на мовленнєву агресію у віртуальній комунікації. Результати такі: 27 % респондентів (16 осіб), не вагаючись, блокують кіберкривдника, для забезпечення від агресії пропонують звернутися до кіберполіції або ж надіслати власникам (адміністраторам) соцмережі скаргу на користувача, який здійснює кіберцькування. 3 % (2 особи) зауважили, що варто повідомити батькам про вияви мовленнєвої агресії, якщо йдеться про неповнолітніх. Досить велика частка опитуваних, 52 % (30 осіб), ігнорують випадки цькування у віртуальному просторі. Важливо, що респонденти стурбовані цією проблемою, хоч і не демонструють цього кривднику та радять ігнорувати, проте рекомендують запобігати поширенню такого явища: *«Заблокую, або подам 1000 скарг на цю людину і попрошу друзів, для того, щоб заблокували цю людину», «Я би їх ігнорувала. Або краще б подала скаргу», «Дивлячись на масштаби. Або не буду звертати увагу, або це будуть якісь серйозні випадки, то звернусь у відповідну службу»*.

Лише 3 % опитуваних (2 особи) зауважили, що їм іноді цікаво спостерігати за виявами вербальної агресії щодо себе. Така ж частка – 3 % – вважає, що реагувати потрібно якомога стриманіше, щоб змусити опонента засумніватись у власних інтелектуальних здібностях. Попри непопулярність таких реакцій на вербальне цькування серед учасників дослідження, на нашу думку, вони є чи не найбільш дієвими, адже залежно від психологічних особливостей кривдника, таке ставлення може мати зворотну дію, тобто суб'єкт кіберцькування стане об'єктом.

3 % (2 респонденти) вважають за доцільне діяти відповідно до ситуації *«...або не буду звертати увагу, або це будуть якісь серйозні випадки, то звернусь у відповідну службу»* або безпосередньо пояснити співрозмовнику, що спілкування в такій формі неприйнятне.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок.

Становлення соціальних мереж як комунікативного простору сучасного інформаційного суспільства супроводжується зростанням проявів вербальної агресії, що зумовлено зниженням загального рівня розвитку людської культури, умовами воєнного часу, анонімністю спілкування.

Результати анкетування здобувачів вищої освіти спеціальності «Журналістика» щодо вербальної агресії як форми конфліктогенної мовленнєвої поведінки в соціальних мережах указують на потребу посилення роботи з майбутніми медійниками для формування вміння розпізнавати прояви насильства й адекватно реагувати на них: 41 % респондентів не має інформації про мовленнєву агресію, водночас 27 % учасників анкетування відчували кіберцькування щодо себе. З-поміж варіацій проявів мовленнєвої агресії виявлено таку ієрархію: неповажні коментарі (55 % респондентів), висміювання та глузування (35 %), погрози (залякування) (27 %).

Перспективу подальших досліджень убачаємо в продовженні збору емпіричного матеріалу щодо вияву мовленнєвої агресії у віртуальному спілкуванні та дослідженні варіацій кіберцькування в освітньому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксьонова В. І. Культурні парадигми глобалізації як феномен комунікативного розвитку суспільства. *Перспективи*. 2014. №3 (61). С. 6–12.
2. Атака тролів. Онлайн безпеки для журналістів. *ЖМАМА*. URL: j-mama.imi.org.ua/article/ataka-troliv-onlajn-nebezpeky-dlya-zhurnalistiv-i6 (дата звернення: 06.10.2023).
3. Бедан В. Проблема кібербулінгу у молодіжному середовищі: теоретичний аналіз. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 1. С. 42–46.
4. Волошинович Н. Мовленнєва агресія в інтернет-комунікації/ *Актуальні питання іноземної філології*. 2016. № 4. С. 32–38. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/akpif_2016_4_8 (дата звернення: 06.10.2023).
5. Вусик Г. Л. Вираження мовленнєвої агресії в українських масмедіа під час російсько-української війни. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2022. № 17. С. 23–27.
6. Гуз О. П. Особливості вираження вербальної агресії у масмедійному дискурсі. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна*. 2010. Вип. 13. С. 154–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2010_13_28 (дата звернення: 06.10.2023).
7. Демощук М. На словах. Вербальна агресія як форма психологічного насильства. *Психолог*. 2020. Вип. 6. С. 8–19.
8. Сльнікова Н. І. Лінгвістичні аспекти вивчення мовленнєвої агресії в українськомовному медіапросторі. *Філологія початку XXI сторіччя: традиції та новаторство : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, Львів – Торунь, 30 вер.– 1 жовт. 2022 р.). м. Київ, Львів; Торунь, 2022. С. 116–120.
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text> (дата звернення: 06.10.2023).
10. Ісакова Т. О. Мова ворожнечі як проблема українського інформаційного простору. *Стратегічні пріоритети. Серія «Політика»*. 2016. № 4. С. 90–97. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/isakova.pdf>. (дата звернення: 06.10.2023).
11. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. Київ, 1996. 190 с.
12. Кондратенко Н. В. Вербальна агресія у спілкуванні в соціальних мережах: актуалізація етнічних гетеростереотипів. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 26 (2). С. 227–233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2019_26%28%29__29 (дата звернення: 06.10.2023).
13. Кухар Н. І. Вербальні вияви агресії в соціальних мережах (на матеріалі анкетування здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць*. 2023. Вип. 36. С. 99–106.
14. Лапа О. В. Явище кібербулінгу як соціально-педагогічна проблема віртуального спілкування сучасних дітей та молоді. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2013. Вип. 192(1). С. 291–298.
15. Летюча Л. Поняття «хейтинг» як вид віртуальної агресії: стереотипне уявлення мовної свідомості студентства. *Психолінгвістика в сучасному світі. Том 17 (2022). XVII Міжнародна науково-практична конференція «Психолінгвістика в сучасному світі – 2022»* (м. Переяслав, 15-16

грудня, 2022 р.) С. 63–68. URL: <https://doi.org/10.31470/2706-7904-2022-17-63-68>. (дата звернення: 06.10.2023).

16. Міхеєва О. Ю., Корнієнко М. М. Кібербулінг як соціально-педагогічна проблема. *Молодий вчений*. № 11(63). 2018. С. 247–251.

17. Найдьонова Л.А. Кібербулінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини. Методичні рекомендації. Київ, 2014. 80 с.

18. Прищепа Г. «Мова ненависті» як лінгвістичний маркер «гібридної війни». *Психолінгвістика*. 2017. Вип. 22 (2). С. 98–112. URL: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/35/24>. (дата звернення: 06.10.2023).

19. Сліпецька В. Д. Негатив у комунікації, чи маніпулятивні стратегії і тактики конфліктного спілкування: дослідницькі постулати і перспективи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 62. С. 163–166.

20. Фролова І. Є. Вербалізований конфлікт в контексті культури. *Вісник СумДУ*. 2006. № 11 (95). Т. 2. С. 77–82.

21. Храбан Т.Е., Самойленко К.О. Вербальна агресія як навмисна деструктивна поведінка в соціальних мережах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2017. Вип. 29 (2). С. 133–136.

22. Чекштуріна В. М. Соціокомунікаційний аналіз феномена мови ворожнечі в інтернет-середовищі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Том 32 (71). № 4. С. 284–290.

23. Швелідзе Л.Д. Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української та англійської мов) : автореф. дис. на здобуття вченого ступеня кандидата філол. наук. Вінниця, 2021. 22 с.

REFERENCES

1. Aksonova V. I. Kulturni paradyhmy hlobalizatsii yak fenomen komunikatyvnoho rozvytku suspilstva. *Perspektyvy*. 2014. №3 (61). S. 6–12.

2. Ataka troliv. Onlain nebezpeky dlia zhurnalistiv. JMAMA. URL: j-mama.imi.org.ua/article/ataka-troliv-onlajn-nebezpeky-dlya-zhurnalistiv-i6 (data zvernennia: 06.10.2023).

3. Bedan V. Problema kiberbulinhu u molodizhnomu seredovyschi: teoretichniy analiz. *Dniprovskiyi naukoviyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava*. 2022. № 1. S. 42–46.

4. Voloshynovych N. Movlennieva ahresiiia v internet-komunikatsii. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*. 2016. № 4. S. 32-38. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/akpif_2016_4_8 (data zvernennia: 06.10.2023).

5. Vusyk H. L. Vyrazhennia movlennievoi ahresii v ukrainskykh masmedia pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny. *Naukoviyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriiia: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. 2022. № 17. S. 23–27.

6. Huz O. P. Osoblyvosti vyrazhennia verbalnoi ahresii u masmediinomu dyskursi. *Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»]. Ser.: Filolohichna*. 2010. Vyp. 13. S. 154–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2010_13_28. (data zvernennia: 06.10.2023).

7. Demoshchuk M. Na slovakh. Verbalna ahresiiia yak forma psykholohichnoho nasylstva. *Psykholoh*. 2020. Vyp. 6. S. 8–19.

8. Ielnikova N. I. Lihvistychni aspekty vyvchennia movlennievoi ahresii v ukrainskomovnomu mediaprostori // *Filolohiia pochatku XXI storichchia: tradytsii ta novatorstvo : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv. Lviv – Torun, 30 ver.– 1 zhovt. 2022 r.)*. Lviv; Torun, 2022. S. 116–120.

9. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protydii bulinhu (tskuvanniu)». 2018 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text> (data zvernennia: 06.10.2023).

10. Isakova T. O. Mova vorozhnechi yak problema ukrainskoho informatsiinoho prostoru. Stratehichni priorityty. Seriiia «Polityka». 2016. № 4. S. 90–97. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/isakova.pdf>. (data zvernennia: 06.10.2023).
11. Ishmuratov A. T. Konflikt i zghoda. Osnovy kohnityvnoi teorii konfliktiv. Kyiv, 1996. 190 s.
12. Kondratenko N.V. Verbalna ahresiiia u spilkuvani v sotsialnykh merezhakh: aktualizatsiia etnichnykh heterostereotypiv. Zapysky z ukrainskoho movoznavstva. 2019. Vyp. 26 (2). S. 227–233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2019_26%282%29_29 (data zvernennia: 06.10.2023).
13. Kukhar N.I. Verbalni vyiavy ahresii v sotsialnykh merezhakh (na materialy anketuvannia zdobuvachiv vyshchoi osvity pedahohichnykh spetsialnostei). *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriiia: Filolohiia (movoznavstvo): zbirnyk naukovykh prats.* 2023. Vyp. 36. S. 99–106.
14. Lapa O. V. Yavyshe kiberbulihu yak sotsialno-pedahohichna problema virtualnoho spilkuvannia suchasnykh ditei ta molodi. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia: Pedahohika, psykholohiia, filosofiiia.* 2013. Vyp. 192(1). S. 291–298.
15. Letiucha L. Poniattia «kheitynh» yak vyd virtualnoi ahresii: stereotypne uiavlennia movnoi svidomosti studentstva // *Psykholinhvistyka v suchasnomu sviti.* Tom 17 (2022). XVII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Psykholinhvistyka v suchasnomu sviti – 2022» (m. Pereiaslav, 15-16 hrudnia, 2022 r.) S. 63–68. URL: <https://doi.org/10.31470/2706-7904-2022-17-63-68> (data zvernennia: 06.10.2023).
16. Mikheieva O. Yu., Korniienko M. M. Kiberbulinh yak sotsialno-pedahohichna problema. *Molodyi vchenyi.* № 11(63). 2018. S. 247–251.
17. Naidonova L.A. Kiberbulling abo ahresiiia v interneti: sposoby rozpiznannia i zakhyst dytyny. *Metodychni rekomendatsii.* Kyiv, 2014. 80 s.
18. Pryshchepa H. «Mova nenavysti» yak linhvistychnyi marker «hibrydnoi viiny». *Psykholinhvistyka.* 2017. Vyp. 22 (2). S. 98–112. URL: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/35/24> (data zvernennia: 06.10.2023).
19. Slipetska V. D. Nehatyv u komunikatsii, chy manipulyativni stratehii i taktyky konfliktnoho spilkuvannia: doslidnytski postulaty i perspektyvy. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka.* 2012. Vyp. 62. S. 163–166.
20. Frolova I. Ye. Verbalizovanyi konflikt v konteksti kultury. *Visnyk SumDU.* 2006. № 11 (95). T. 2. S. 77–82.
21. Khraban T.E., Samoilenko K.O. Verbalna ahresiiia yak navmysna destruktyvna povedinka v sotsialnykh merezhakh. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia Filolohiia.* 2017. Vyp. 29 (2). S. 133–136.
22. Chekshturina V. M. Sotsiokomunikatsiinyi analiz fenomena movy vorozhnechi v internet-seredovyschchi. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia: Filolohiia. Zhurnalistyka.* 2021. Tom 32 (71). № 4. S. 284–290.
23. Shvelidze L.D. Movni zasoby realizatsii komunikatyvnykh stratehii u dyskursi sotsialnykh merezh (na materialy ukrainskoi ta anhliiskoi mov) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kandydata filol. nauk. Vinnytsia, 2021. 22 s.

Гандзюк Віталій Олександрович, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Україна).

Gandziuk Vitaliy, Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor of the Department of Journalism, Advertising and Public Relations Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine).

Кухар Ніна Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Україна).

Kukhar Nina, Ph.D. in Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine).

Стаття надійшла: 17.10.2023

Статтю прийнято до друку: 24.10.2023

УДК 811.161.2‘367:070(477):355.01((470+571):477)‘‘2014/...‘‘

DOI 10.31652/2521-1307-2023-37-120-130

СИНТАКСИЧНІ ОДИНИЦІ В МОВІ ВІТЧИЗНЯНИХ МАСМЕДІА ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ Й СТРУКТУРИ

Інна Завальнюк

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Україна, м. Вінниця, вул. Острозького, 32
e-mail: zavalniukinna@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3993-9555

У статті окреслено специфіку функціонування найтиповіших синтаксичних одиниць у мові українських масмедіа періоду російсько-української війни. Закцентовано на аспектах оновлення їхнього змісту та структури. Простежено нові явища й тенденції у використанні головних членів речення, простих двоскладних та односкладних побудов, основних семантичних типів (словосполученнєвих та реченнєвих) вставлених одиниць, речень питальної модальності.

На найновішому ілюстративному матеріалі продемонстровано залежність вибору, змістового наповнення й структурування синтаксичних одиниць від комунікативно-прагматичних потреб: інтенцій журналіста, трансформацій в українському соціумі, потреб оновленої суспільної комунікації в умовах воєнного стану тощо. Установлено, що зміни й тенденції, які актуалізувалися в синтаксисі мови українських медійних текстів під впливом соціальних і комунікативно-прагматичних чинників, обставин воєнного часу посприяли оновленню композиційних та функційно-стилістичних прийомів подання матеріалу, зменшенню компонентного складу синтаксичних структур, іманентності вияву інтертекстуальності в заголовкових комплексах, що зумовлює образність, експресивізує виклад.